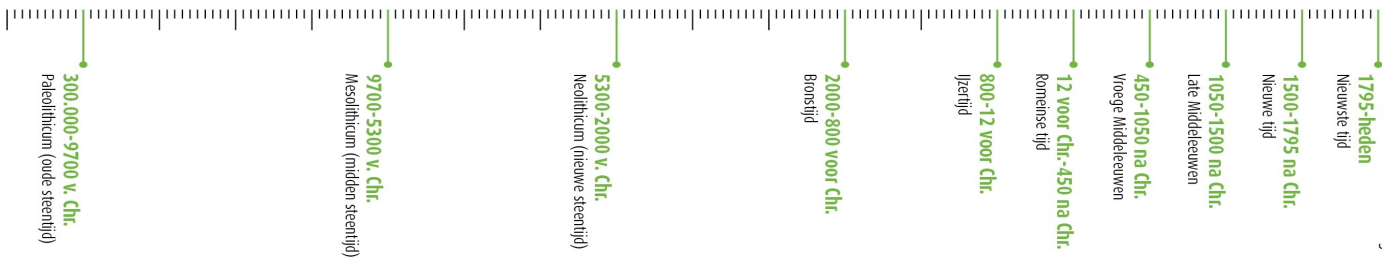


Graven in het groen

Mysterieuze sporen in Driebergen

Nr. 24

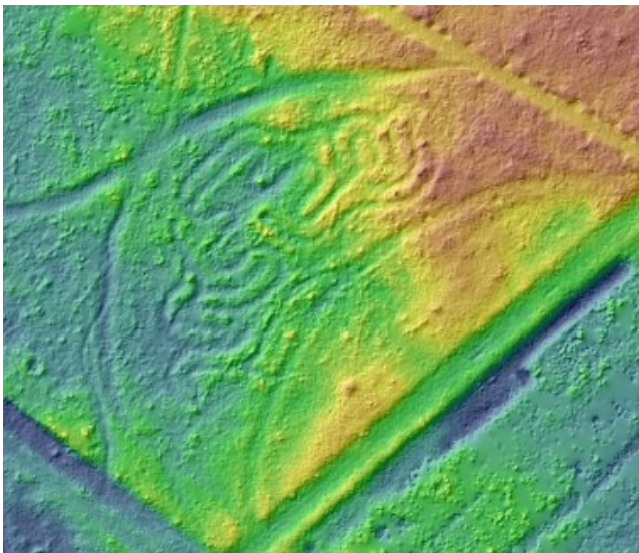


Speuren op de hoogtekkaart

Op de website van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN.nl) staan gedetailleerde hoogteverschillen in het landschap weergegeven. Door een nieuwe techniek, waarbij enkel de hoogte van het maaiveld zichtbaar is, zonder de aanwezige bomen, worden er regelmatig interessante ontdekkingen gedaan. Dit overkwam Driebergenaar Jos van Berkum, die tijdens een periode van thuisisolatie in de coronatijd een aardig tijdverdrrijf vond in het bestuderen van de hoogtekkaart van zijn dorp, op zoek naar historische sporen en het sprengenstelsel in het Driebergse bos. Onverwacht stuitte Van Berkum in zijn zoekgebied op iets merkwaardigs.

Een patroon van hoogteverschillen

De hoogteverschillen op de kaart van het AHN worden met kleuren aangegeven: de hoogste gebieden zijn rood gekleurd, waarna via de kleuren oranje, geel en groen de laagste gebieden in blauw worden aangegeven. Van Berkum richtte zich tijdens zijn speurtocht naar sprengen op de bospercelen van landgoed Sparrendaal waar hij, niet ver van de Lourdesgrot, enkele opvallende patronen ontdekte.



Verschiede kleuren op het Actueel Hoogtebestand Nederland, ingezoomd op een patroon van paden en walletjes op landgoed Sparrendaal. (afbeelding: AHN.nl)

De patronen bestaan uit langgerekte lage walletjes met daartussen een soort paden. Ze lijken dan ook een doolhof te vormen met golvende (soms doodlopende) paden en een eindpunt in het hart. Het doolhof is circa 90 meter lang en 45 meter breed, met paden van circa

1,5 – 2 meter breed. De paden lijken wat dieper te zijn aangelegd dan de omliggende grond. De toegang tot het doolhof wordt gevormd door een gebogen breder pad aan de zuidoostkant.

In het bos zelf is in eerste instantie niets te zien, maar wie goed kijkt, al dan niet met de AHN-kaart in de hand, ziet dat de walletjes en de paden er toch nog steeds liggen; het zijn langwerpige lichte glooiingen, soms draaiend in ruime bochten, maar veelal overwoerd door de huidige begroeiing. Het eindpunt, of hart van het doolhof is nog wel goed herkenbaar als een bijna cirkelvormig vlak met een diameter van ongeveer vijf meter, omringd door een grondwal.

Er zijn enkele vondsten uit het terrein verzameld, zoals fragmenten van witte kleipijpjes, die een datering ergens in de achttiende eeuw doen vermoeden.

Op het eerste gezicht lijken in het bos geen walletjes te liggen, maar hoe langer je kijkt, hoe meer ze zichtbaar worden. (foto: P. Weterings)

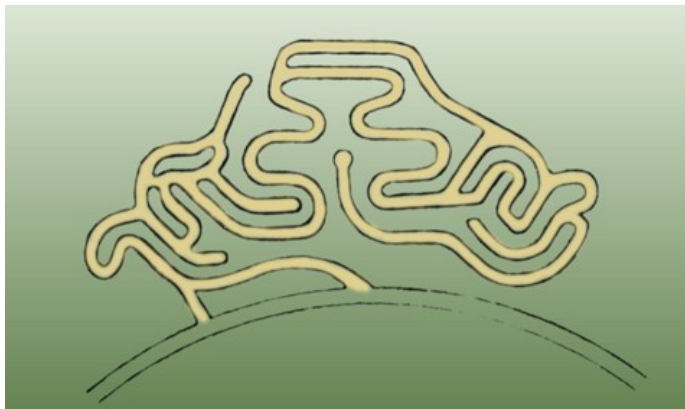


Archeologie



GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG

Een zoektocht naar aanwijzingen



Reconstructie van het padenstelsel (afbeelding door J. van Berkum)

Oud kaartmateriaal

Bestaat er meer informatie over dit padenstelsel? Was het inderdaad een doolhof? Hoe oud is het en door wie is het gebruikt? Om antwoord op die vragen te krijgen, is Van Berkum op internet gaan zoeken naar aanwijzingen. Op de website topotijdreis.nl zijn verschillende oude kaarten te raadplegen. De oudste kaart waarop het landgoed is afgebeeld, stamt uit 1870, maar een doolhof is hier niet op te zien. Ook op latere kaarten is het stelsel van walletjes en paden niet afgebeeld. Wel wordt tussen 1930 en 1952 het gebogen pad aan de zuidoostzijde zichtbaar, maar op de kaarten sinds 1953 is ook dat weer verdwenen. De indeling van dit deel van de buitenplaats is vrij rechthoekig en stamt uit de tijd van de bouw van het huidige Sparrendaal (en deels daarvoor). Op vogelvluchttekeningen van bijvoorbeeld A. Verrijck is het terrein duidelijk afgebeeld, maar is geen doolhof-achtig padenstelsel te zien. Dit hoeft overigens niet te betekenen dat het er op dat moment niet was, maar dat het wellicht door de tekenaar als te klein detail werd beschouwd of over het hoofd is gezien.



Kaart uit 1930 met het gebogen pad zichtbaar bij de letter D. De letter L geeft de ligging van de Lourdesgrot aan. (afbeelding bewerkt door J. van Berkum)



Vogelvluchttekening van Sparrendaal in 1758 door A. Verrijck & Zoon. De rode cirkel geeft de locatie van het doolhof aan. (afbeelding Beeldbank Cultureel Erfgoed)

Verschillende mogelijkheden

Omdat de kaarten en tekeningen geen eenduidig antwoord geven op de vragen over het padenstelsel, zijn er meerdere opties die de oorsprong ervan kunnen verklaren:

1: Aanleg door familie Van Berck: een familie uit Utrecht die het terrein al vanaf 1644 in bezit had en in 1754 het huidige huis Sparrendaal liet bouwen. De rechthoekige indeling van het terrein bestond overigens al vóór de bouw. De stijl van het doolhof-padenstelsel past volgens doolhovenspecialist Ruud Haak bij een 17e of 18e-eeuwse aanleg.

2: Aanleg door Senserff (1790-1791), van den Bergh (1791-1805), of de van Oosthuyses en nazaten (1805-1854): vooral van Van Oosthuysen is bekend dat hij het terrein tussen 1806 en 1810 flink verrijkt heeft, al waren doolhoven in die tijd al enigszins uit de mode en zou een eventueel padenstelsel wel op een kaart zijn afgebeeld.

3: Aanleg tijdens de Grootseminarie-periode (1854/57-1968): mogelijk is het padenstelsel aangelegd als een plek voor gebed en contemplatie, een brevierpad. Het padenstelsel blijkt zichtbaar op een luchtfoto uit 1950, in de latere dagen van het seminarie.

4: Latere aanleg: dit lijkt onwaarschijnlijk, vanwege de schaal en onderhoudsgevoeligheid.

In samenwerking met de gemeente Utrechtse Heuvelrug zet Van Berkum zijn onderzoek voort. Aanvullende informatie is zeer welkom! Weet u meer over het padenstelsel op landgoed Sparrendaal? Stuur dan een e-mail naar archeologie@heuvelrug.nl

COLOFON

Dit is een uitgave van de gemeente Utrechtse Heuvelrug
Tekst: deels ontleend aan: J. van Berkum: Het doolhofmysterie; Een historische puzzel op Sparrendaal, in: tijdschrift Vroeger & Nu.

Afbeeldingen: J. van Berkum, P. Weterings
Voor meer informatie: www.heuvelrug.nl
of email: archeologie@heuvelrug.nl

Archeologie



GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG